

PROGRAM

Samråd om kulturpolitiken

September 2009

Förord

Vid Folkpartiets landsmöte 2007 fattades beslut om ett nytt kulturpolitiskt program – *Kulturen lyfter Sverige*. Samtidigt fick partistyrelsen i uppdrag att med de antagna riktlinjerna för kulturpolitiken som grund, genomföra ett samråd inom partiet och efter genomfört samråd fastställa ett kulturpolitiskt program för Folkpartiet liberalerna.

Detta samråd är inte avsett att ersätta det på landsmötet antagna programmet utan att komplettera och uppdatera det. Sammanfattning av *Kulturen lyfter Sverige* återfinns därför i detta samråd som bilaga 1.

Varje avsnitt i samrådet avslutas med några frågor. De som besvarar samrådet är självklart välkomna att svara på såväl punkterna i det gamla programmet som på de frågor som återfinns i detta samråd.

Samrådet startar tisdagen den 29 september 2009 och sista svarsdatum är den 16 november 2009. Samrådssvaren ska skickas till kultursamrad@liberal.se.

Det är självklart möjligt att bjuda in Folkpartiets kulturpolitiske talesman Christer Nylander till samrådsdiskussionerna.

Erik Ullenhag
Partisekreterare Folkpartiet liberalerna

1. Det liberala uppdraget

Kulturen är viktig för liberalismen. Genom möte med konst, läsning och genom eget skapande utvecklas människan till att bli mer än hon annars varit. Sedan 1800-talet är också folkbildning en del av liberal kulturpolitik. Genom mer kunskap om sig själv och sin omvärld står människan bättre rustad i samhället och får mer makt över sitt eget liv. I en tid av stora förändringar kan kulturen bidra med ökad förståelse för livet som sådant, för andra människor, för samhället och därmed ge ökad beredskap för förändring.

En ständigt pågående diskussion i kulturpolitiken är avvägningen mellan kulturens egenvärde och en mer instrumentell syn på kultur. En instrumentell syn innebär att kulturpolitiken ska sträva efter att stärka andra områden som exempelvis vården, utbildningen eller näringslivets kreativitet. Denna uppdelning kan emellertid uppfattas som konstruerad. Om kulturens egenvärde består i att fördjupa demokratin, trygga yttrandefriheten och odla människans kreativitet, kan man säga att också detta har instrumentella inslag. Gränsen blir då mer flytande.

De senaste decennierna har kulturradikalismen dominerat svensk kulturdebatt. Kulturradikalismen - som också omfattas av många liberaler - har haft som huvudmål att ifrågasätta maktstrukturer i samhället och traditionella normer i konstvärlden. Som alternativ till kulturradikalismen framhålls ofta en kulturkonservatism som hävdar att det finns objektiva sanningar om vad som är god konst och där tradition betonas.

Kulturradikalismen har utvecklats parallellt med en relativistisk eller culturalistisk syn på samhället, det vill säga att inget sätt att leva är bättre än ett annat. Detta är en naturlig startpunkt för tolerans, men liberaler måste också fråga sig var gränserna går. Tolererar vi förtryckande traditioner med motiveringen att det tillhör en annan kultur? Hävdar vi människors lika värde även om de lever i ett samhälle som av tradition diskriminerar?

Måste man välja mellan kulturradikalism och kulturkonservatism eller finns det också en kulturliberalism? Kan kulturliberalism sägas vara ett alternativ som står för kritik mot auktoriteter, kamp för yttrandefrihet och mångfald, samtidigt som man hävdar att det finns grundläggande universella värderingar?

- Hur ser uppdraget för en liberal kulturpolitik ut?
- Vilken avvägning bör en liberal kulturpolitik göra mellan kulturens egenvärde och dess mer instrumentella värde?
- Är möjligheten till njutbara upplevelser ett viktigt mål i sig?
- Ska Folkpartiets kulturpolitik framöver mer betona kulturpolitikens bildningssträvanden?

2. Barn och ungdomar

Folkpartiet har de senaste åren tydligt markerat att barn- och ungdomskultur särskilt ska prioriteras. Det är viktigt att barn tidigt i livet kommer i kontakt med kulturen. Det är också så att olika kulturyttringar som konst, dans, berättelser och musik kan bidra till kunskapsutveckling och förståelse i skolan. En av de stora satsningarna i regeringens kulturpolitik kallas Skapande skola. Den handlar om närmare samverkan mellan skolan och kulturlivet. Även i regeringens satsning på lärarfortbildning finns den estetiska dimensionen med på ett tydligt sätt.

För liberaler kan fokus på barn och ungdomar motiveras på flera sätt, ett är att politiken aktivt ska motarbeta socialt arv. Barn som växer upp med kulturellt aktiva människor får på ett helt annat sätt än andra tillgång till kulturen.

En av de viktigaste delarna i politiken för barn- och ungdomskultur är de kommunala kultur- eller musikskolorna. Flera av de musikartister som fått internationellt genombrott har hävdad att grunden för deras framgång lades i kommunal musikskola, andra har startat sin karriär i studieförbundens cirkel- och kulturverksamhet. Men kulturskolorna ska inte bara vara för blivande elit eller nuvarande medelklass, alla barn behöver möjlighet till kultur. Skillnaderna mellan olika kommuners satsningar på detta område är dock stora och avgifterna för deltagande kan variera mellan noll och 1500 kronor/termin.

- Ska Folkpartiet driva på för en fortsatt utbyggnad av skapande skola?
- Vilken framtid ser vi för de kommunala musikskolorna/kulturskolorna? Bör staten tydligare styra kulturskolornas verksamhet?
- Hur kan studieförbunden användas för att ytterligare stärka barns och ungdomars tillgång till kultur?

3. Kulturskaparnas villkor

För att ett levande och dynamiskt kulturliv ska vara möjligt krävs goda förutsättningar för kulturskapare. Många författare, musiker och andra kulturskapare klarar sig utmärkt på marknaden. Andra är anställda av det offentliga eller beroende av tillfälliga stipendier och ersättningar.

Kulturskapare har en särställning på arbetsmarknaden. Efter lång utbildning får de ofta låg lön. För flera kategorier, t.ex. dansare och sångare är den möjliga aktiva tiden på arbetsmarknaden begränsad av fysiska skäl. Kulturlivet präglas alltmer av tillfälliga anställningar vilket är bra för kreativitet och rörlighet, men komplicerat ur ett individperspektiv.

Ny teknik har inneburit många nya möjligheter för kulturskapare. Såväl produktion som distribution av litteratur, musik och film underlättas. Samtidigt innebär det digitala formatet risker. Genom illegal fildelning går upphovsmannen miste om frukterna av sitt arbete och

äganderätten kränks. Hur lagstiftningen kring upphovsrätten ska upprätthållas är en central fråga för svensk kulturpolitik de närmaste åren. Samtidigt måste lagstiftningen vara sådan att framväxten av legala alternativ till illegal fildelning inte motarbetas och att kulturella uttryck (skapande, distribution, konsumtion et.c.) som sker med hjälp av modern teknik underlättas.

- Vilka utmaningar står upphovsrätten inför och hur säkrar vi kulturskapares rätt att ta betalt för sina produkter och tjänster när den digitala tekniken möjliggör gratis spridning av kopior?
- Ska mer resurser satsas på de allianser som erbjuder kulturskapare en trygg anställning mellan frilansuppdragen?

4. Kulturarvet

Kulturarvet är en viktig del av vår historia. Att känna till vårt kulturarv är en del i att förstå var Sverige befinner sig idag. Samtidigt är kulturarvet en levande materia som ständigt måste omtolkas.

I Danmark uppstod en omfattande debatt kring kulturarvet sedan regeringen tog initiativ till en kulturkanon. Det ansågs av kritikerna fel att rangordna vissa delar av kulturarvet som särskilt viktiga, en rädsla fanns också för att för att en kanon skulle uppfattas som exkluderande. Samtidigt innebar diskussionen kring kulturkanon att kulturarvet uppvärderades och gjordes mer känt bland befolkningen. På så sätt blev diskussionen en gemensam bildningsresa.

Folkpartiet har tagit ställning för en litteraturkanon som ett sätt att stärka bokens ställning men också för att slå vakt om vårt nationella kulturarv och bidra till bildning. Är lärdomen från Danmark att själva diskussionen och framtagandet av kanon är bra i sig, men att det inte är staten som ska slå fast vad som tillhör kanon? Bör statens roll snarare vara att ta initiativ och stå för finansiering medan andra, (t.ex. institutioner och organisationer) genomföra uppdraget?

- Ska en kulturkanon vara statlig eller ska fristående organisationer och institutioner ges uppdraget?

5. Läsning

Vi är ett läsande folk. Få länder om något kan visa så hög frekvens av läsande som Sverige och så socialt jämn läsvana. Samtidigt finns det varnande tecken. I en del grupper minskar läsandet. Det sociala arvet är dessutom tydligt, pojkar vars föräldrar är LO-medlemmar läser mindre. Flickor vars mammor är anslutna till SACO läser mer. Det finns skillnader mellan grupper och skillnader går i arv. Bristande läsning tenderar att spilla över i sämre skolresultat.

Den tekniska utvecklingen förändrar läsningen. Det blir mer av korta, snabba texter och mindre av långsam och fördjupande läsning. Finns det en risk i detta? Förloras därmed förmågan att fördjupa sig i en text och skapa inre bilder?

Bokens ställning utmanas av nya medier. Samtidigt sker en förändring av bokmarknaden som tycks leda till mer av polarisering där några böcker exploateras allt mer medan de många böckerna för en tynande tillvaro. Samtidigt som böcker säljs på allt fler ställen och därmed blir mer lättillgängliga finns en tendens att det är få böcker som förväntas nå höga upplagor som marknadsförs. Även bibliotek utvecklas i en liknande riktning.

- Bör läsning och läsfrämjande ha en särställning i liberal kulturpolitik?
- Bör en nationell strategi för att öka läsningen genomföras eller riskerar en sådan att bli kontraproduktiv? Hur ser en sådan strategi ut?
- Ska biblioteken framöver utvecklas mer till att bli en bred kulturell mötesplats eller ska biblioteken fortsatt fokusera på det traditionella grunduppdraget?

6. Kultur som soft power

Flera länder, såsom USA, Frankrike och Japan arbetar medvetet och aktivt för att sprida den nationella kulturen till utlandet. Också Sverige har tagit en rad liknande initiativ, det kan handla om att hjälpa designers, författare eller rockband att nå en bred internationell publik. Den senaste tidens svenska deckarboom är ett bra exempel på hur svensk kultur sprids internationellt.

- Ska Folkpartiet verka för att Sverige mer offensivt använder sig av kultur för att stärka sin profil internationellt eller ska detta vara upp till de enskilda konstnärerna?
- Hur kan det i så fall ske?

7. Kulturens finansiering

Den offentliga finansieringen av kulturen uppgår till ungefär 21,7 miljarder, varav staten 10 miljarder kronor, landsting/regioner 2,8 miljarder kronor och kommunerna 9 miljarder kronor. Den stora delen av kulturlivet finansieras dock av enskilda. Det finns de i debatten som menar att det offentliga inte ska ge bidrag till kulturen utan att det ska ske på marknadens villkor. Folkpartiets linje är dock att det offentliga har ett ansvar men att enskild finansiering också ska uppmuntras.

- Bör Folkpartiet eftersträva fler självständiga kulturmyndigheter eller finns det en risk med att det politiska systemets makt minskar på kulturområdet?
- Hur får man fler företag och organisationer att bidra till kulturens finansiering?

I den globala konkurrensen kommer kreativitet och innehåll att bli avgörande för länder som inte vill konkurrera med lågt pris. Den kreativa näringen framhålls allt oftare som en viktig del i tillväxtpolitiken. Även i branscher som inte räknas till den kreativa näringen kan kulturskapare bidra med alltifrån design till motivationsskapande och storytelling.

- Ska kultur likställas med idrott vad gäller skatteregler och möjlighet till sponsring?
- Hur skapas bättre villkor för de kreativa näringarna?
- Hur ökar vi samarbetet mellan företag i olika branscher och kulturskapare?

8. Kulturens regionalisering

Den stora kulturutredningen föreslog en ökad regionalisering av kulturpolitiken. Denna strävan har funnits sedan 70-talet men alliansregeringen är nu överens om att fördjupa och bredda det regionala uppdraget. På så sätt anses kulturen komma närmare befolkningen. Samtidigt finns en oro bland professionella kulturskapare att alltför mycket av regionalisering kan försvaga kulturen eftersom kompetens kan saknas lokalt. Liknelse med kommunaliseringen av skolan har gjorts.

- Vilka krav ska ställas på de regionala organ som ska ta ökat ansvar för kulturen och kulturens finansiering?

9. Folkbildning

Folkbildning har traditionellt varit ett starkt intresse för liberaler. Samtidigt kan en kulturpolitik som strävar efter egen bildning och folkbildning ha ett drag av paternalism. Någon ska berätta för andra vilken sorts kultur de bör ta del av.

- Är folkbildning fortsatt ett viktigt mål för liberal kulturpolitik?
- Vad innebär den nya tekniken för framtidens bildningspolitik?
- Hur kan bildningsverksamhet i form av studieförbund, föreläsningsföreningar, folkhögskolor etc. ges bättre förutsättningar för att lyfta bildningspolitiken?

10. Stockholm som internationell kulturmetropol

Huvudstaden har naturligen en central roll i varje lands kulturpolitik, men en intressekonflikt i en kulturpolitik med begränsade resurser är hur internationellt framstående scener i huvudstaden ska vägas mot spridning i landet.

Sedan flera år är underhållet av de stora nationalscenerna eftersatta. Operahuset behöver förnyas och Nationalmuseum kräver en omfattande ombyggnad. Samtidigt har stora offensiva satsningar gjorts i våra nordiska grannländer. Runt om i världen används kulturbyggnader för att marknadsföra städer, i de allra flesta fallen i respektive lands huvudstad.

Nobelpriset har inneburit mycket för Sveriges och Stockholms internationella anseende inom forskarvärlden. Kanske man genom att förstärka den positiva inställningen till Stockholm ytterligare och med en medveten kulturpolitisk strategi etablera Stockholm som ett kreativt centrum i norra Europa.

- Finns det ett värde i att Stockholm har ett kulturliv och scener som drar till sig internationella kulturutövare i toppskiktet? Är det viktigt för ett land som Sverige att ha nationella scener av internationell klass?
- Hur ska avvägningen göras mellan behovet av scener av internationell klass i huvudstaden och regionala institutioner?

Bilaga – sammanfattning av landsmötesprogrammet från 2007

Kulturen lyfter Sverige

1. Förnya de kulturpolitiska målen med utgångspunkt i kulturlivets självständighet, internationalisering, kvalitet och tillgänglighet. Den vaga formuleringen i dagens nationella mål om att ”motverka kommersialismens negativa verkningar” borde förbytas till ett positivt anslag där samverkan mellan kultur, näringsliv och samhällets många aktörer bejakas.
2. Avstå från pekpinningar i kulturpolitiken. De kulturella verksamheterna ska fokusera på kärnverksamheten: teater, dans, musik eller annat – inte byråkratiskt upprättade planer som ska anses politiskt korrekta.
3. Inför yttrandefrihetsbistånd och gör Sverige till fristad för förföljda författare. Den fria opinionsbildningen är central för att skapa samhällen med mångfald och tolerans. Detta gäller särskilt länder som lämnar diktatur och tar de första stegen mot demokrati. En ”yttrandefrihetsmiljard” inom biståndet bör öronmärkas under denna mandatperiod.
4. Kultur ska integreras i förskolans och skolans pedagogiska verksamhet. Barns rätt att få uppleva litteratur och andra kulturformer ska bejakas i kvalitetshöjningar av förskolan och i kommande reformer av skolan.
5. Skoleleverna ska ges möjlighet att möta professionella kulturskapare, t.ex. genom konserter och teaterföreläsningar och klassrumsbesök av skådespelare, regissörer eller författare. Kultur i skolan ska utformas i samarbete mellan kulturskapare och skolans ordinarie undervisning.
6. Folkpartiet anser att musik- och kulturskolornas verksamhet ska stödjas och stimuleras.
7. Erbjud lärare kompetenshöjning i kultur. Kulturella upplevelser, estetik och utbildning i kulturhistoria ska vara en del av lärarutbildningen och den generella kompetenshöjning som regeringen nu genomför för lärarkåren.
8. Litteraturkanon införs i svensk skola. Detta innebär att alla elever kan få känna förtrogenhet med det svenska språkets och världslitteraturens stora verk från både nutid och dåtid. Eftersom kanon införs i läroplanen blir litteratur en angelägenhet för alla, oavsett läsvanor i hemmet. Denna litteraturkanon skulle inspirera till samtal om bildning och litteratur och samtidigt sända en klar signal om litteraturens betydelse. Listan ska tas fram av litteraturvetare, svensklärare, bibliotekarie och övriga experter.
9. Säkerställ fria boklån också inför framtiden. Bibliotekslagen ska bevaras för att garantera alla människors rätt till biblioteksverksamhet och avgiftsfria boklån i hela landet. Det fantastiska utbud av tjänster, litteratur, programverksamhet, information och annat som biblioteken erbjuder ska vara gratis för alla invånare.
10. Genomför en nationell biblioteksstrategi för att tillgodose biblioteksbehoven i hela landet, ge förutsättningar för teknisk uppgradering av bibliotek och för att utveckla metoder för det läsfrämjande arbetet.
11. Inrätta ett biblioteksråd som ska analysera de framtida behoven på landets bibliotek. Offentligt finansierade bibliotek i kommuner, skolor, universitet, sjukhus och fängelser ska samordnas, så att man får ut så mycket som möjligt av de anslagna medlen.

12. Varje skolelev ska ha tillgång till ett skolbibliotek med utbildad bibliotekspersonal.
13. Förstärk stödet till litteratur som stimulerar förlagens utgivning av kvalitetslitteratur.
14. Utveckla den kulturella infrastrukturen i hela landet. Stödet till regionala och lokala kulturinstitutioner bör öka.
15. Garantera Moomsteaterns verksamhet för att utvecklingsstörda ska kunna delta i teaterverksamhet.
16. Förbättra villkoren för personer som arbetar med kultursektorn. Allianserna inom de olika yrkeskategorierna behöver utvecklas och statliga institutioner som anlitar konstnärer ska ge skäligt betalt.
17. Öka möjligheterna för företag att samarbeta med kultursverige. Inom idrottens område är samarbetsmöjligheterna stora och företagen har enkelt att göra avdrag för sina kostnader. Skattelagstiftningen måste ändras så att den goodwill som företag får genom samarbete med kulturen motiverar avdragsgilla kostnader.
18. Det offentliga stödet till institutioner och fria grupper ska uppmuntra till att öka den egna finansieringsgraden. Att öka de egna intäkterna får aldrig inverka negativt på det offentliga stödet.
19. Avsätt statligt kapital till en fristående kulturfond. En sådan fond skulle öka mångfalden av finansörer och kunna bidra till engångsinvesteringar, projekt eller särskilda insatser i det ordinarie kulturlivet.
20. Statens konstråd bör få i uppdrag att visa konst på naturliga mötesplatser i samhället, t.ex. inom kollektivtrafiken eller på andra oväntade ställen.
21. Inrätta nytt opera- och scenkonsthus och ett Nobelmuseum i brett samarbete med flera finansörer. Nationalscenerna har en stor inspirerande betydelse för den konstnärliga utvecklingen i hela Sverige. Sponsring och privata donationer ska kunna spela en viktig roll när nya nationella institutioner inrättas. Ett konsortium med flera aktörer är nödvändigt för så stora satsningar.